

ინან კარგად იცის ვენახი რა განსაცდელიანი ქონება; კარგად იცის, რომ თუ წყლიწიდი იმარჯვა, დიდს დონეს აძლევს გლეხ-კაცს და თუ არა, ფული შესაძლავს დიდხანს დაგინადოს და გუბას. ცალკე ამ იმედიათს სინარბით, ცალკე ფული დიდხანს დაბანგდების შიშით, იმოდენს სარგებელს დაუფებს ხოლომე პირთადად, რომ კაცი ჰქვირობას, სადის ჰყუის პატრონი ამ სარგებელს როგორა ჰკისრულდეს.

ხოლო ვაჭრობის გლეხ-კაცს სარგებლის სიადრეს და სიმძიმეს უსურუებს და სახადებლად უხდის ისევ ის იმედი ვენახის მოსავლისა. ესედა რა სული მოვიბრუნო, ხელი მოვიპყველოვო, ამბობს გლეხი: და დიქრო მოწყალეა, სამერმოსად ვენახს იმოდენს მოამცემს, რომ ამასაც წარმო-შეურთავდა გავწვევო. აუკ ესთქეთი, გლეხ-კაცს ვენახის იმედით გული ხალვით აქვს და ეს იმედი მით უფრო ადვილად ჰქუიანს მოსავლიანი, რომ ვენახს ბუნებითად დიდს მოსავლის შემძლებელია, დიდს მოგების მომცემია, თუ კი ამინდს დაუდგას და უნაცადრად გადურჩას. ეს იმედი, უნდაცარბოდა დასურბული, წიციდენს ხოლომე გლეხ-კაცობას, ცალკე ვაღის ადების გუანს უსანის და ცალკე ვაღის შიშს უსანს მამინ, როდესაც უპიძობად გლეხ-კაცი ერთად მუტად უფროთხას და ერთადვე ვაღის ადებანს. ამ სახით, სამი მიზნე ერთად მოქმედობს, ჩვენის ფიქრით, თუ მართლა ვენახის მიმდევარი გლეხ-კაცი უფრო ვაღში ჩაფლულია, უფრო შეუძლებელია, ვიდრე წენა-მთესველი, რომელიც უფრო ცოტაზედ, მაგრამ უფრო ნაკლებ განსაცდელიანს და უფრო დიდად საიმედო მოსავალზედ დაჰყურებულის.

ერთი მიზნის ის უნდა იყოს, რომ ვენახის გუთების ხარჯი იმოდენიან, რომ თუ ვინცინობას მოსავალი მო-

სცხად, გლეხი უცდოდ ამ ხარჯს ვერ გადურჩება; მეორე ისა, რომ დიდი მოგება ვენახისა ვაღის შიშს უფროთხად გლეხისა და ძნელად საყისრებელს ადვილად კისრად ადებინებს. მესამე ისა, რომ იგივე დიდი მოგება ვენახისა ფულიან პატრონი უფრო ადვილად ამეტყინებს სასესნებლად ფულს ვენახის პატრონისათვის. ხოლო ყოველსავე ამ მიზნეს და ვენახის პატრონების დარბილად ყოფნას მამინ აქვს ადგილი, როცა დამტკიცებული იქნება, რომ რიგინი მოსავლიანი ვენახის ძალიან იმედიანი ჩვენში და ნაკლები მხირთა. გლეხის ჩაფლვა ვაღში და ვედარ ამოსვლა ადვილად წარმოსადგენია მართლ ამ შემთხვევაში. ნუ თუ ჩვენში უმოსავლიან ვენახისა სწავრობას მოსავლიანობას.

თუ მართლად დასაჯერია ის ამბავი, რომ გლეხ-კაცობა, ვენახების მიმდევარი, უფრო დარბილი წენათესის მიმდევარზედ, უმტკველად ესეც უნდა დავიჯეროთ, ჩვენ მიანიც კიდევ საუკვად მიგეჩნის ეს მისაურ მოსაქმე კაცთაგან შენამნული და მთავრობის მოხელეს მიერ შეპოწებული ამბავი. კარგი იქნებოდა, რომ სოფლად მუხობრებას მიხედვითმა კაცმა თავადი დაჰაყვიროს ამ საოცარს ამბავს და თვისი აზრით ამ სავნის შესახებ ვაგვიზიაროს. ის მეტრის-მეტად საინტერესო საქმე იმად ჰქვიანს, რომ კაცმა ჯაგა გასწიოს და ზედ-მიწვევით გამოიძიოს, მართლად, როგორც არ უნდა იოცოს კაცსა, რომ ადამიანს მეტი სახსარი ჰქონდეს თავის რჩენისა და ის მეტი ჭირად გადაჰტყვევდეს, ანუ უკედ ესთქება, სიმდიდრე სიღარიბის მიზნად განდამობდეს.

ახალი ამბავი

* * * 22 ივნისს ქუთაისის გუბერნიის, შორანის მაზრის, სოფელ ცხრა-

ქვეყნის კოლხიდა, თითი ხალხმა შეიჩინა აქაური წოდება ხალობი და სს. ქართველთა რომ ყოველთვის თათის ქვეყნა ჰქვარებიათ და საცა უნდა წასულიყვნენ თათისებურს და თვის ქვეყნის მოსავლიანულ ნიშანს არა ჰკარგავდნენ, სხანს სხეთა შორის იქედანაც, რომ ძლიერ შაბაბისა-დან შაბასთვის შუა-გულში გადასახლებულ ქართველებმა იქაურ სოფლებს დაარქვეს ისევ ის სახელები, რა სახელებიც ერქვათ აქაურ სოფლებსა, სადაც გადასახლებამდე სტოგრობადნენ, მაგ., ნორიო, მარტუაფი, ვარეხუა და სს. და ღღის აქამოდვე ვარეხუ ტომის ხალხს ასე უნათსადებოვან. ამ ნათსადე მოუფილოდათ ინდოეთში და შინელ ქართველებსაც და თუ ეს ასეა, მაშინ შესაძლებელია, მათევ შეენახოთ იქ ქართული ანბანი.

დასასრულად იქ მოკლედ აღწერს ხათ ყოველსავე ჩვენ მიერ წარბოძებული: ა) საქართველოს ანბანი შემოიღო არა უახლოეს მე-XIV საუკუნესა ქრისტეს წინა; ბ) იგი ანბანი იყო შეყენილი ნუსხურებისა და ასო-მთავრებისა; გ) ამ ანბანისაგან ყვინაოზზე ბევრით ადრე წარბოძდა ყველა ჩვენი ანბანი და ლეოგრაფიის წესით; დ) ასო-მთავრულებიდან ფარნაოზის დრომდე შეცვლიდა, ხანაურად და ძველი თუ-

წყაროს მტოგრები, სარლიონ გოპად მტკვარზე ჩასულა იუნსრების საწვლელის ახლოს და წყალში და-მრჩნდა. დამრჩევის გვიმ ვერცა ვერ უზარინთ, ზოგი ამბობენ, ერთი ამბავად ჩასულა მტკვარზე გაუფორბილობის გამო დამრჩეალი, ზოგი-ი ამბობს, ვითომ განცებ დაერჩოს თავი, რადგან დიდი ვალი დასდებია და ამ დღეებში მოვალეები ამის სოფელში წასვლას აპირებდნენ ამის მისილას ასწერად და ვალში გასაყიდადაო. უბედური წყალ-ტანისაშობს ვახდელი ჩასულა. ტანისაშობს ვალსინჯათ და ჯიშში 12 წერილი უბოგინაო, სადაც დაწერილებითა აქვს თურმე აღწერილი თავის ცხოვრება, თავ-გარდასავალი და რაც ეპირება და ტანჯვა გამოუტულია ცხოვრებაში.

* * * ჩვენ დღეს ვაგინჯეთ დიდად საუბრადებო მამინის ნიშნეში. ეს მამინა მოუგონია ბს ოლიფეროუს, ქუთაისის მასწავლებლის, რომელსაც გამოუტულია მისი მოქმედება ოიანზე, საქმე იმაში მდგომარებას, რომ ჩვენის ქვეყნის წყლები ძრიელ ჭქარა მიმდინარებენ და ამის გამო ძრიელ საწვლად არის მიზნე რამე სუკეთსო მესანიკურად მატრიალე მამინის გამართვა. ამ გვარის მამინის ვაჭარება მის უფრო ძნელდება ჩვენს მიმდინარებზე, რომ ხან წყლის ძრიელ ემატება, ხან-ი ძრიელ აკლდება. ბან ოლიფეროუს იმ გვარი მესანიკურად მატრიალე მამინა გამოუგონია, რომელსაც არ უშლის არც ჭქარი მიმდინარეობა და არც წყლის ნაკლებობა და მეტობა და მოქმედება ქეზადე და აღმაქვდაც. ეს ნიშნეში წარდგენილია კაცების სამეურნეო საზოგადოებაში და, როგორც შევეცეთ, ამ შაბათს ვასინჯული იქნება კაცების სატყენიო საზოგადოების მეთო.

* * * ამ დღეებში დიბებდა ფრიად საუბრადებო წიგნი რუსულ ენაზედ: „ხარჯი და ვალსახალი კაცუ-

ბრივი და მხოლოდ ფარნაოზმა ვაჭარულსა უკანსენელ პირეკლისა-დან და მოქალაქობა მიანიჭა. ამ ეფეც სხვა ამბავებზე ვადასინჯავ, მიკლები ასობეი ჩაუტება და ვანაჯარავ; ე) მეფეებს ან ცისკოპოსებს წარმართობის დროს მოგონების დასეყუებლად არ უღვევიათ მხედრობი ანანი და ამ აზრით არ შემოულიათ ახალი ანანი—ხუტურიჩეველები, არამედ უკანსენელსა და ასო-მთავრულებს წარმართების დროსაც ჰქმედია იგივე სახელი, ესე იგი ხუტური; ე) ქართული ენა, მოკლედ მისულა-მოსვლისა და დამოკლებულებისა გამო ერთის მხრით და მე-V ს. ქ. წინად საქართველოში დიდ-მალ უცხო ტომთა დასახლები-სა გამო, მეორეს მხრით, რამდენადმე შეუტეობა: შემოსულ ახალი ხმები, სიტყვები. მაგალითად, გრადული ხმები (ინგილურად ნეფეს, ქართულად ნაფხი), აკულდამა (აკლდა) და სს. ამისა გამო ჩვენს ანბანს დასქივებია შესწორება, ანუ ანბანის დამტკიცება. მაგალითად, როგორც ჩვენ ენა იმდენად ვაწინათარბული სოფლად, რომ ყოველ შემოკრანულ სიტყვისათვის თვისი სახე მითუვა; ზ) სიამაველ ჩვენებურ ხმების აიხსნება ამ უცხო ხმებს შემოტრევით. თუ ეს ასეა, მაშინ ზედ-მიწვენიერ შეგვიძლიან ესთქება, რომ ცხრაბული, ხანაურად და ძველი თუ-

სიის აქედ მხრის სახასო გლეხთა. ამ თხზულების პირველ კარში გამოკლებულია, თუ რა ვალსახალი იყო გლეხ-კაცობაზე დაწესებულ საჭიროებებსა და პატარა-პატარა სახანოებში რუსთა შემოსვლიდან. მეორე კარი იკლევს, თუ რა ვაჭარად შემოკრან რუსეთში ვალსახალი და როგორ მიიღო ხალხმა ეს ახალი წესი. ეს ნაწილი თხზულებისა მეტად საგულისხმეოა და სხეთა შორის შეიკრას მოთხრობას იმაზე, თუ როგორ ვაჭრობადნენ რუსთომხელენი მკვიდრ ხალხსა. ნამამობი და გამოკლებულია მიზნეში კახეთის არეულობის მოხსენისამებრ თავადა თამაზ ორბელიანისა, მიტროპოლიტის იოანე ზოდ-ბელისა და რუსთავის მთავარ-ეპისკოპოსის სტეფანისა.

მესამე კარი შეიცავს ვალსახადების ისტორიას მეორე წლებიდან ვიდრე უკანასკნელ წლებამდე. ხოლო მეოთხე კარში გამოკლებულია დღევანდელ ხარჯ-ვალსახადის საქმე კაცუ-სისი აქეთა მხრის სახასო გლეხობაზე.

* * * რუსულსავე ენაზე გამოვიდა მუდრი კავნავსაკო обществу сельскаго хозяйства. წიგნი დაბეჭდილია ოთხი პროტოკოლი სამეურნეო საზოგადოების კრებათა; სტატია ბის ს. ფონ-ეესენფელდისა—რა საჭიროებას უფრო უნდა ემსახურა კაცუისი მდინარე და სტატია ბის დინეველმეტე-ტისა ჩაის მოყენის თაობაზე.

* * * კიდევ ერთი წიგნი გამოვიდა რუსულ ენაზე. ეს წიგნი პატარა და ჰქვიან „Кавказъ-и. შებდენი დღურქმევი თათის თათისათვის სახელად კაცუისის ძველი მტოგრებელი. წიგნი აღწერილია შესანიშნავად ადგილები კაცუისისა—წყლები, ქალაქები და სახეხუელი ადგილები. წიგნის დანიშნულება ვახდეს გზის მარჩენებელი იმითთვის, ვინც კარად არ იცნობს ჩვენს მხარეს. ამისთანა ფრიად საჭირო წიგნები ძრიელ ცოტა მოიპოვე-

ბა რუსეთში და, რაც მოიპოვება, ისიც ვერ არის ფარსავი.

* * * ლეშეის მხრის მხარეველო-ბა სახმედრო ბერის საქმებისა აუწყებს მხრის მტოგრებთა, რომ უკვე შეიქმნება მოუწლებული სიების შემოწმება. სახმედრო ბერის გამაგინას საქმეთა განხილვა დაუწყევი შენობაში, სადაც ლეშეთის მხრის გამაგინა იმყოფება. ესეც ამ დაწესებულებასთან რამეც აქვს, შეუძლიან მიმართოს ყოველ დღე 10 საათიდან ორ საათამდე.

დღიური პროკინიძელისა

„ოვია“—მ ბევრჯერ იღანარავ ჩვენს მანდილოსების მდგომარებაზე. ეს საკანა ისეთი დარს-შესანიშნავი საგანია, რომ ამასე მარტო საფეკტორია, ირანულად მსალათა ან იქამოსა. დღევანდელ ჩვენს დიქორს ვახსენებ ამას, რომ ჩემს „სადილორს“ აზრმა ამ საგანსე ცოტათი მამინ დასურათოს „ოვია“ აზრი ამოქვავა.

ქალების საქმე, რომელსაც მეტინგები ექსდამიანს ქისისა, დედა სინა გუხნა და დიქორა. ამ საქმის თაობაზე უმტკველად ჩივებია დაწერილი, ამ საქმეს უმტკველად საკუთარი ლიტერატურა აქვს. დედა-ზირი ამ მოძებრებისა ისეა, რაც წყნისა ვინისა, დღევანდელს შოთამ, წარმოსთქავს ამ შეიდასს წილისა.

ღვევი ღობისა სწორია მე იოს, გინად ხვადია.

მეგრამ საქმე იმისა, რომ ვოგელს ჰქვიანს, ვოგელს ერს თვის საკუთარი მსახელებს აქვს და უნდა ჰქვიანდეს ამ საგანზე. უოვლად შეუტკველად გველა ტომისა და ერის ქადა ერთი იფის, შეუტკველად ამიტომ-რომ ქალი ისრად ლეშელად შეიდა ადგილობრივის გარეშობას და ჰქვიანს ვითარებისა. ერთის ერისა და ქვეყნის გარეშობას და ვითარებას ისტორიული, საზოგადოებრივი, სწავლობრივი, ფანალოგოური და ფინი-სოლოგოური სხვა და მეორისა სხვა, ამ

ა. ცვაკრული თათის ახლად გამოკლებულ წიგნი, „Овѣднїя о памяти. грузинс. письменности“ შენიშნავს, რომ ნიშნულები ძველ ქართულ—ხუტურულ წიგნისა ჰქვიანს აბისიონურსა ანუ კოტურს წერასაო.

კიდევ ორი სიტყვა. დიდებული შ. რუსთაველი თვის უკედეს პოემაში ხომ ამ ძველ დროების არ გავიღვრის, რა დროსაც ქართულისა ეკუთვლიათ მიერ სელოს ტლოების ქსოვა, რკინეულობისა და საბოძებულისა შემეშავება, ფილოსოფიის მარისისა ვა-მოჩენა, გზებზედ სადგურების და გზის მარჩენებელ დღეების დღეებ, დარბაზებისა და სახლების ავება და კომბინირებული და სს. * * * ვენების ტყო-სანში“ ზოგიერთი ანდაზები, თქმულებანი, სიტყვანი ვანა არ მოგვეგონებოდ ეს ძველს, წარმართობის დროს, როდესაც უცხოებრით მომდებრისს ოპიორის და მგალობელს დავითსა

დასასრულ უნდა ესთქება, რომ თუ ვაჭარებისა მათის რაოდენადმე შევეცდებით, ვილოგონის მარისისა ვა-მოჩენა, გზებზედ სადგურების და გზის მარჩენებელ დღეების დღეებ, დარბაზებისა და სახლების ავება და კომბინირებული და სს. * * * ვენების ტყო-სანში“ ზოგიერთი ანდაზები, თქმულებანი, სიტყვანი ვანა არ მოგვეგონებოდ ეს ძველს, წარმართობის დროს, როდესაც უცხოებრით მომდებრისს ოპიორის და მგალობელს დავითსა

დასასრულ უნდა ესთქება, რომ თუ ვაჭარებისა მათის რაოდენადმე შევეცდებით, ვილოგონის მარისისა ვა-მოჩენა, გზებზედ სადგურების და გზის მარჩენებელ დღეების დღეებ, დარბაზებისა და სახლების ავება და კომბინირებული და სს. * * * ვენების ტყო-სანში“ ზოგიერთი ანდაზები, თქმულებანი, სიტყვანი ვანა არ მოგვეგონებოდ ეს ძველს, წარმართობის დროს, როდესაც უცხოებრით მომდებრისს ოპიორის და მგალობელს დავითსა

